

DLACZEGO I DOKĄD LUDZIE MIGRUJĄ?

Autorka scenariusza: Iwona Kryczka

KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA:

Na zajęciach uczniowie i uczennice zapoznają się z podstawowymi informacjami dotyczącymi procesów migracyjnych. Do ich interpretacji wykorzystują wiedzę nabytą z własnych obserwacji i innych źródeł. Przekonają się, że sami oraz ich najbliżsi również podlegają migracjom, np. wahadłowym czy turystycznym. Nauczą się, czym migracja różni się od uchodźstwa, a także kim jest uchodźca klimatyczny.

Czas trwania: 45 minut

Pytanie kluczowe: Jak migracje wpływają na procesy demograficzne?

Cele lekcji:

- ➔ zdefiniujesz pojęcia związane z migracjami
- ➔ poznasz przyczyny i skutki migracji oraz ich rodzaje
- ➔ zrozumiesz, w jaki sposób migracje wpływają na procesy demograficzne
- ➔ będziesz rozwijać umiejętności czytania mapy i interpretacji informacji wyrażonych za pomocą danych statystycznych lub wykresów.

Kryteria oceny:

- ➔ zdefiniujesz pojęcia: migracja, emigrant, imigrant, repatriant, uchodźca
- ➔ wymienisz przyczyny i skutki migracji oraz ich rodzaje według kryterium czasu, miejsca i przyczyny
- ➔ wskażesz na mapie kierunki migracji (w tym z Polski) i miejsca większych skupisk Polek i Polaków.

Związek z podstawą programową (Geografia, III etap edukacyjny):

Wymagania ogólne: I, II, III, IV

Wymagania szczegółowe: 5.2); 9.3); 9.7); 10.7)

Metody: burza pomysłów, ćwiczeniowa – praca z tekstem i mapą, poster.

Środki dydaktyczne i materiały: mapa świata ścienna, karty pracy, materiały źródłowe.

Formy pracy: indywidualna, grupowa i zbiorowa.

Przebieg zajęć:

WPROWADZENIE:

1. Poproś uczniów i uczennice, aby wskazali, co łączy wymienione poniżej osoby: Sting, Alicja Bachleđa-Curuś, Izabela Miko, Robert Lewandowski, Catherine Zeta-Jones, Joanna Krupa, Pierce Brosnan, Roman Polański, Celine Dion, Charlie Chaplin, Max Faktor, Malala Yousafzai... Gdyby mieli problem, naprowadź, że wszyscy są imigrantami. Zapytaj: co skłoniło te osoby do opuszczenia ojczyzny? (3 minuty)
2. Zapytaj uczniów i uczennice, czy wśród ich rodzin są osoby, które mieszkają za granicą; jaki był powód ich wyjazdu i gdzie obecnie mieszkają. (3 minuty)
3. Zadaj pytanie: czy Twoi rodzice mieszkają w tym samym miejscu (miejscowości), co ich rodzice i dziadkowie? Policzcie, ile osób z najbliższej rodziny (uczniã lub uczennicy) przez ostatnie trzy pokolenia, czyli od pradziadków, nie zmieniło miejsca zamieszkania. (2 minuty)

PRACA WŁAŚCIWA:

4. Przedstaw uczniom i uczennicom temat, cele i kryteria oceny dzisiejszej lekcji; zapisz na tablicy pytanie kluczowe. Sprawdź czy rozumieją te zapisy – wybierz dwie osoby z klasy i poproś o interpretację. (2 minuty)
5. Zapytaj, czy w najbliższym otoczeniu Twoich uczniów i uczennic przebywają ludzie, którzy przybyli do Polski z innego kraju? Skąd przybyli? A może są wśród nich uchodźcy i uchodźczynie, czyli takie osoby, które opuściły swój kraj w sytuacji zagrożenia życia np. wojną? (3 minuty)
6. Podziel klasę na grupy. Każdej z nich rozdaj materiały pomocnicze nr 1 i 2, karty pracy. Poproś o zapoznanie się z tekstami oraz wykonanie zadania nr 1 z karty pracy, a następnie wspólnie sprawdźcie wyniki pracy. (10 minut)
7. Zaproś uczniów i uczennice do zapoznania się z mapą z załącznika nr 3 dotyczącą kierunków migracji. Poproś, by korzystając z mapy, określili kierunki popularnych migracji (zadanie nr 2 w karcie pracy). W ramach podsumowania tej części zaproś wyznaczoną osobę do wskazania tych kierunków na ściennej mapie świata. (6 minut)
Kierunki migracji:
  - a) z Europy
  - b) z Afryki (w okresie odkryć kolonialnych – migracja przymusowa oraz współcześnie)
  - c) z Azji
  - d) z Ameryki Łacińskiej (kraje od Meksyku aż do południowych krańców Ameryki Południowej)
  - e) z Polski (wykorzystajcie również posiadaną wiedzę, także z lekcji historii) – dawniej i obecnie.
8. Zaproponuj dyskusję w grupach na temat skutków migracji – z dwóch perspektyw:
  - a) kraju/regionu, z którego wyjeżdżają ludzie,
  - b) kraju/ regionu, który przyjmuje migrantów.

Które z tych skutków będą miały wpływ na procesy demograficzne, tj. związane z ludnością, np. liczba ludności, przyrost naturalny, liczba pracujących (wiek produkcyjny), liczba uczniów w szkołach itp.? (5 minut)

Po upływie czasu zapytaj o wynik pracy. Wskaż lub zapytaj chętną osobę, która zbierze informacje w postaci odpowiedzi na pytanie kluczowe lekcji: Jak migracje wpływają na procesy demograficzne? (3 minuty)

9. Praca w grupach: Omówiliście do tej pory większość przyczyn migracji – pozostały jeszcze te, którym podlegamy najczęściej. Migracje są często naszym sposobem na codzienne życie – dotyczy to nomadów, ale również nas samych – migracje wahałowe. Rozdaj uczniom i uczennicom materiał pomocniczy nr 4, poproś o przeczytanie go i wykonanie zadania nr 5 z karty pracy. Podsumujcie wyniki na forum: ile czasu przeznaczamy codziennie na dotarcie do szkoły lub miejsca pracy? Jakie są – zdaniem młodzieży – plusy i minusy koczowniczego trybu życia? (3 minuty)

PODSUMOWANIE:

10. Podsumuj lekcję, odpowiadając na pytanie zawarte w temacie lekcji: Dokąd i dlaczego ludzie migrują?, a następnie zaprosz młodzież do ewaluacji: (3 minuty)
- ➔ Które treści wydały Ci się najbardziej interesujące?
  - ➔ Czego jeszcze chciał(a)byś dowiedzieć się o migracjach?
  - ➔ Zaskoczyło mnie...
11. Wyjaśnij, na czym będzie polegała praca domowa. (2 minuty)

Praca domowa:

Spróbujcie sobie wyobrazić taką sytuację, w której każdy z Was może sobie wybrać kierunek migracji i macie na to zapewnione środki finansowe. Które dowolne miejsce ze świata lub z Polski wybrałabyś/wybrałbyś w celu:

- a) migracji turystycznej (na wypoczynek wakacyjny)
- b) migracji religijnej – odwiedzenie miejsca kultu religijnego (dowolnej religii)
- c) migracji rekreacyjnej o charakterze leczenia sanatoryjnego.

Praca domowa dla chętnych:

Na podstawie informacji z lekcji przygotuj mapę pamięci dotyczącą migracji (może być w formie plakatu lub infografiki).

Źródła:

- ➔ Kinga Białek „Migracje na świecie”, http://www.ceo.org.pl/sites/default/files/news-files/m3_migracje_na_swiecie.pdf
- ➔ Mikołaj Latuch, Demografia społeczno-ekonomiczna, PWE, Warszawa 1985
- ➔ Radosław Bul, „Migracje wahadłowe ludności aglomeracji poznańskiej”, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Poznań 2014
- ➔ „Encyklopedia Szkolna Geografia”, Wydawnictwo Zielona Sowa Kraków 2004
- ➔ Skomra Dorota, „Ucieczka przed klimatem”, PAH 2012
- ➔ Stasiak Janusz, Zaniewicz Zbigniew „Vademecum. Matura 2015. Geografia”, Operon 2015

Załącznik nr 1: Materiał pomocniczy nr 1 – Kilka słów o migracjach

Ludzie migrują od początku istnienia ludzkości. Nie byłoby nas, Europejczyków, nie byłoby Amerykanów, gdyby nie migracje. Kolebką ludzkości jest Afryka. Początkowo (a właściwie może zawsze) wędrowaliśmy w poszukiwaniu jedzenia i wody oraz lepszych warunków do życia, zdani na to, co oferuje nam środowisko przyrodnicze. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym przyczyny naszych migracji zmieniały się – poszukiwaliśmy surowców, wytwarzanych produktów, w tym – rolnych, podbijaliśmy nowe tereny. Epoka odkryć geograficznych spowodowała falę nowych migracji ku nieznanym dotąd lądom. Cel – chęć zagospodarowania (patrz: podporządkowania sobie) nowych terenów, w nadziei na lepsze życie, szybsze wzbogacenie się, czy też – jak w przypadku kolonii karnych – na miejsce odbycia wyroku przez skazanych. Jak widać, część migracji miała charakter dobrowolny, ale też były i takie o charakterze przymusowym, np. gdy Polacy wyjeżdżali z ojczyzny po upadku powstań. Rozwój środków transportu w XIX wieku spowodował większą mobilność ludzi. Już w drugiej połowie XIX wieku nastąpił wzrost liczby ludności na Ziemi. Zaczynało brakować wolnych terenów z powodu przeludnienia w Europie, a nadzieję na pracę i lepsze życie budził Nowy Świat. Tu mamy do czynienia z migracjami ekonomicznymi (także Polacy emigrowali na przełomie XIX i XX wieku, m.in. do Stanów Zjednoczonych Ameryki czy do Brazylii). W następnym stuleciu przez świat przetoczyły się obie wojny i wiele konfliktów na wszystkich kontynentach. To był czas powstawania nowych państw, rozpadu starych lub odzyskiwania niepodległości przez obszary skolonizowane. Polska odzyskała niepodległość po 123 latach niewoli, ale jej obszar zmienił się po II wojnie. Straciliśmy dużo ludności w ramach działań wojennych, ale także podczas deportacji, repatriacji po wyzwoleniu ludności z Kresów Wschodnich, przemieszczania się mieszkańców z Polski Centralnej na ziemie odzyskane (obecnie to zachodnie województwa naszego kraju) czy wyjazdu ludności pochodzenia niemieckiego do Niemiec w ramach tzw. łączenia rodzin. II połowa XX wieku to z kolei dynamiczny rozwój gospodarczy, postęp medycyny i higieny. W państwach o niskim lub ujemnym przyroście naturalnym (np. Niemcy) zaczyna brakować siły roboczej, więc chętnie przyjmowano imigrantów z Turcji, Jugosławii, Włoch czy Polski (tzw. gastarbeiterzy). Niektóre z wysoko rozwiniętych gospodarczo państw, jak USA, prowadzą politykę „drenażu mózgow”, oferując lepsze warunki materialne i zawodowe ludziom dobrze wykształconym, o nieprzeciętnych zdolnościach. Powoduje to z jednej strony wyjazd dobrych specjalistów z ich krajów pochodzenia, a z drugiej – napływ tychże do kraju imigracyjnego, a więc wzmocnienie jego myśli technicznej i rozwoju gospodarczego. Dla samych zainteresowanych – dużo większe szanse na rozwój osobisty.

Przyjrzyjmy się teraz kryteriom klasyfikacyjnym migracji:

1. Czas:

- ➔ migracje stałe – trwała zmiana miejsca zamieszkania
- ➔ migracje czasowe: sezonowe – np. do pracy przy zbiorze szparagów; okresowe – np. staże pracy na okres 3 lat w innym kraju, mieście
- ➔ migracje codzienne, tzw. wahadłowe – dojazdy do szkół, do pracy

2. Odległość

- ➔ w ramach kraju – wewnątrzregionalne, międzyregionalne
- ➔ obszar państwa – wewnętrzne (na terenie kraju), zewnętrzne (opuszczenie kraju, przekraczanie granicy)
- ➔ w ramach świata – kontynentalne, międzykontynentalne

3. Organizacja:

- ➔ legalne i nielegalne
- ➔ dobrowolne i przymusowe
- ➔ żywiołowe i planowe

4. Przyczyna:

- ➔ migracje zarobkowe (ekonomiczne)
- ➔ migracje polityczne
- ➔ migracje religijne
- ➔ migracje społeczne (rodzinne) – np. na skutek zawarcia związku małżeńskiego

5. Charakter przemieszczeń:

- ➔ ze wsi na wieś
- ➔ ze wsi do miasta
- ➔ z miasta do miasta
- ➔ z miasta na wieś

Załącznik nr 2: Materiał pomocniczy nr 2 – Ci, którzy muszą migrować.

O uchodźcach

Uchodźstwo to migracja o charakterze przymusowym. Uchodźcy opuszczają swoje miejsce zamieszkania z powodu zagrożenia zdrowia lub życia, ale także zagrożenia wolności. Przyczyną tego mogą być konflikty zbrojne, wojny, prześladowania oraz czynniki naturalne – klęski żywiołowe, powódzie, susze, cyklony, burze tropikalne, osunięcia ziemi czy też podnoszenie się poziomu oceanu. Tę ostatnią grupę uchodźców nazywa się uchodźcami klimatycznymi.

Kwestie związane z uchodźcami regulują Konwencja Genewska (1951) oraz protokół Nowojorski (1967).

„Uchodźcą jest osoba, która przebywa poza krajem swojego pochodzenia i posiada uzasadnioną obawę przed prześladowaniami w tym kraju ze względu na rasę, religię, narodowość, poglądy polityczne lub przynależność do określonej grupy społecznej”.

Przykłady obszarów zagrożonych klęskami żywiołowymi:

- podniesienie się poziomu morza – wyspy Kiribati (Ocean Spokojny), Malediwy (Ocean Indyjski)
- tajfuny, cyklony i powódzie – Bangladesz
- susze – Afryka Subsaharyjska – Niger, Czad, Sudan, Sudan Południowy.

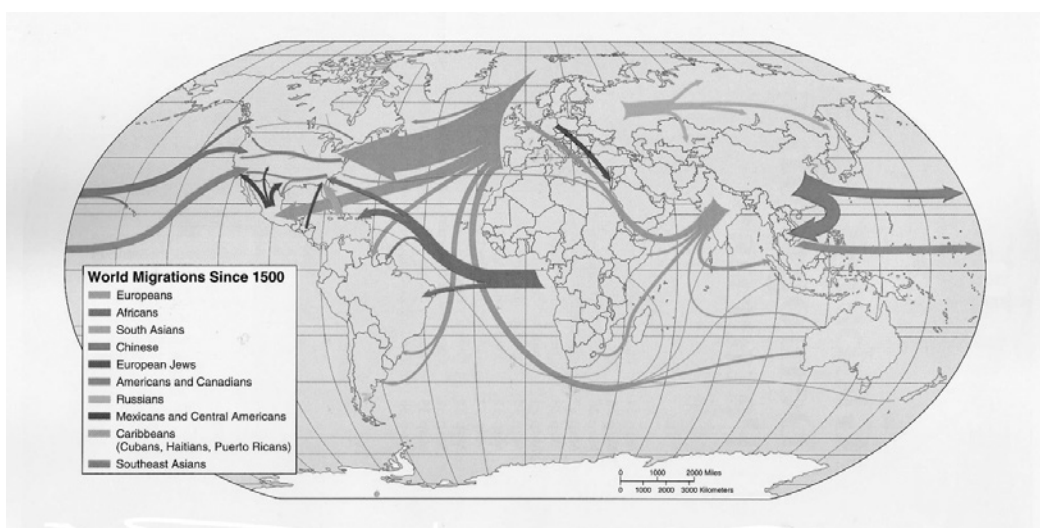
Prognozy demograficzne podają, że do 2050 roku może być około 200 do 250 milionów uchodźców klimatycznych. Wśród tej grupy są trzy możliwe typy migracji (1):

- migranci tymczasowi – którzy opuszczają miejsce zamieszkania uciekając przed powodzią, huraganem, ale po przejściu danego zjawiska powracają na dawne miejsce zamieszkania
- przymusowi – pod wpływem długotrwałych zmian na skutek suszy, erozji wybrzeża, które to negatywnie wpływają na ich życie, zmieniają na stałe miejsce zamieszkania
- zmotywowani ekonomicznie – aby uniknąć problemów w przyszłości wywołanych na przykład pustynnieniem terenu, przenoszą się w nowe miejsce.

Źródło: Skomra Dorota, „Ucieczka przed klimatem”, PAH 2012

Załącznik nr 3: Materiał pomocniczy nr 3 – Kierunki migracji na świecie

Mapa przedstawiająca migracje ludności naszego globu od epoki odkryć geograficznych

Źródło: itsallaboutculture.com

Załącznik nr 4: Materiał pomocniczy nr 4 – Wszyscy codziennie gdzieś podróżujemy

Migracje są sposobem na nasze codzienne życie. W klasyfikacji migracji mieliście podaną informację o **migracjach wahadłowych**, którym podlegamy codziennie w drodze do pracy, szkoły, do miejsca, gdzie robimy zakupy. Tutaj można się również odnieść do 5. kryterium – charakteru przemieszczeń – ze wsi na wieś lub do miasta; z miasta do miasta lub z miasta na wieś. Najczęściej oczywiście podróżujemy do obszarów zurbanizowanych. Takie migracje stały się tematem badań naukowych. Są też wnioski z tychże badań, a mianowicie – migracje wahadłowe przyczyniają się do rozwoju komunikacji, np. miejskiej, podmiejskiej. Powodują wzrost częstotliwości i różnorodności kontaktów społecznych. Mają również negatywne skutki – to przede wszystkim osłabienie więzi rodzinnych i towarzyskich w przestrzeni sąsiedzkiej.

Migracje mogą być też sposobem na życie codzienne, tj. w przypadku znanego Wam od czasów najdawniejszych, koczowniczego trybu życia. Polega on na ciągłym przemieszczaniu się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu nowych pastwisk dla zwierząt, żywności, wody czy opału. Często jest to powiązane ze zmianami pogody (pora deszczowa i pora sucha). Przedstawiciele takiej migracji nazywamy **nomadami, koczownikami**. Gdyby wyjaśnić etymologię słowa „nomada”, to oznacza ono „wędrujący w poszukiwaniu pastwisk”.

Gdzie żyją współcześni nomadzi? Na różnych kontynentach – w Afryce (Beduini, Tuaregowie, Pigmeje, Buszmeni), w Azji (Inuici, Czuczeci), w Australii (Aborygeni). Gdybyśmy mieli podać przykład koczowników z Europy – to należałoby wspomnieć o Lapończykach czy Romach (dawniej).

Załącznik nr 5: Karta pracy:

1. Przeczytaj materiał pomocniczy nr 1 i na jego podstawie zaklasyfikuj podane niżej grupy lub osoby według kryteriów 1 – 4 (w przypadku migracji na obszarze naszego kraju – również 5), np.:

Żydzi w diasporze, mieszkający w USA

czas – migracje stałe

odległość – w ramach świata – migracja międzykontynentalna

organizacja – migracja legalna, przymusowa (ich przodkowie uciekali przed prześladowaniami)

przyczyna – migracja religijna

- A. Robert Lewandowski
- B. Polacy – zesłańcy mieszkający w Kazachstanie
- C. Ktoś z Twojej rodziny, przebywający za granicą (jeśli nie masz takiej osoby, to skorzystaj z przykładu rodziny koleżanki lub kolegi)
- D. Ktoś z Twojej rodziny migrujący na terenie Polski
- E. Europejscy aktorzy pracujący w Hollywood
- F. Gastarbeiterzy z Turcji pracujący w Niemczech
- G. Ahmed z Aleppo (Syria) mieszkający z rodziną od dwóch lat w Polsce po opuszczeniu zbombardowanego miasta

2. Korzystając z mapy przedstawiającej kierunki migracji na świecie (materiał pomocniczy nr 3), określcie kierunki popularnych migracji:
- a) z Europy
  - b) z Afryki (w okresie odkryć kolonialnych – migracja przymusowa oraz współcześnie)
  - c) z Azji
  - d) z Ameryki Łacińskiej (kraje od Meksyku aż do południowych krańców Ameryki Południowej)
  - e) z Polski (wykorzystajcie również posiadaną wiedzę z lekcji historii i życia)
3. Przeprowadźcie dyskusję w Waszej grupie na temat skutków migracji – z dwóch perspektyw:
- a) kraju/regionu, z którego wyjeżdżają ludzie
  - b) kraju/regionu przyjmującego migrantów.

ZAPISZCIE WNIOSKI Z DYSKUSJI:

Perspektywa kraju/regionu, z którego wyjeżdżają ludzie	
--	--

Perspektywa kraju/regionu, który przyjmuje migrantów	
--	--

4. Które z tych skutków będą miały wpływ na procesy demograficzne, tj. związane z ludnością, np. liczba ludności, przyrost naturalny, liczba pracujących (wiek produkcyjny), liczba uczniów w szkołach itp.?

Skutki dla procesów demograficznych	
-------------------------------------	--

